

A SZENT KORONA ÚTJA...

Dr. Kardos József

Mindmáig homályos eredete sem volt képes soha megtörni a Szent Korona nimbuszát. A történelemből szinte misztikusan előkerülő szimbólum napjainkban a mindent megismerni vágyó, de azt teljességében soha el nem érő emberi tudást is jelképezi.

A pápától kért s kapott (1001) Az Országházban rangosan és féltve őrzött magyar Szent Korona, a magyar állam történetével együtt viszontagságos korszakokat élt meg, hosszú történelmi utat járt be. Első királyunk, Szent István koronázására 1001. január elsején került sor, II. Szilveszter pápától kért és kapott koronával. A nagy király halála után trónviszályok dúltak az országot, amelyek során a korona valószínűleg visszakerült Rómába. I. Géza király (1074–1077) Duhász Mihály bizánci császártól kapta azt az abroncskoronát, ami

feltehetően az Országházban levő Szent Korona alsó része. A felső rész, a latin korona, csak később, esetleg III. Béla idején került a görög abroncskoronára. E vélekedésekkel szemben vannak, akik azt állítják, hogy a Szent Korona egésze egy kora középkori hüvelyk méretrendszerben, és az arany metszés arányrendszerében készült, egyetlen művészi alkotás, amely olyan műhelyben jött létre, ahol több stílust képviselő mesterek dolgoztak rajta. Olyan nézet is született, mely szerint a korona egésze avar kagáni ötvösműhelyben készült, avar hatal-

foto: MTI

A korona elrablása az 1160-as években a Képes Krónika miniatűrjében

mi jelvény volt, amely valamely hadjárat során a Frank Birodalomba került, és később ezt a koronát kapta meg Szent István. A kutatások, feltételezések során még a korona hun eredete is felmerült.

A hatalom hordozója (1290) Mindenesetre tény, hogy a XIII. század közepétől jelentkezik a „Szent Korona” kifejezés, ami utalás a krónikákban és a közzelfogásban megörökített erős istváni hatalomra, amelynek hordozója a neki tulajdonított korona lett. Ettől kezdve a politikai gondolkodás megkövetelte a Szent Koronával való koronázást. E felfogás szerint törvényesen elfogadott király csak az lehetett, akit Szent István koronájával koronáltak meg. Ez a ragaszkodás a Szent Koronához a magyar történeti gondolkodás sajátja. Korai bizonyíték erre III. Endre, 1290. július 23-án a székesfehérvári bazilikában tartott koronázási szertartása, ahol a királyt – egy osztrák szemtanú feljegyzése szerint – „Szent István koronájával” koronálták meg.

Népből a botrányt (1310) Az Árpád-ház kihalása utáni beháborúk forgatagában Károly Róbertet háromszor is megkoronázták (1301, 1309, 1310), hogy végre harmadszorra, az addigra megszerzett Szent Koronával sikerüljön királlyá avatni. Erre azért volt szükség – írja a Képes Krónika –, hogy „a magyar nemzet véleményének eleget tegyen és a népből a botrányt eltávolítsa”. Ebből az időből jegyezte fel a Képes Krónika, hogy Ottó, bajor herceg – az egyik király aspiráns – a Szent Koronát megszerezte, de szállítás közben elvesztette. Kora éjjel veszett el és csak másnap estefelé találták meg, akik keresésére „visszanyergeltek”, pedig az úton sokan jártak. „Csodás eset” – mondja a krónika –, azt jelenti ez, hogy „Pannonia nem veszítheti el a gyálgal adta koronáját”.

Visegrádon saját kézzel (1403) Zsigmond királyt 1387-ben koronázták meg a Szent Koronával. Az ország urainak egy részével hamarosan szembe került, akik 1401-ben hat hónapig fogságban tartották. 1403-ban László, nápolyi király lépett fel ellene trónkövetelőként, és meg is koronáztatta magát egy, a pápa által megszentelt koronával. Zsigmond ezután, hogy törvényes királyságát bizonyítsa, Visegrádon – nagyszámú közönség előtt – saját kezűleg tette fejére a Szent Koronát, hogy mindenki lássa: ő a király.

Csecsemő fejére (1440) Nagy veszélybe került a Szent Korona 1440-ben. Albert – aki az első Habsburg király volt Magyarországon – rövid uralkodás után (1437–1439) meghalt. Fia, László már apja halála után született. Albert felesége – aki Zsigmond király leánya volt – fiának, Lászlónak akarta biztosítani a trónt. Az ország vezető urai közül sokan inkább Ulászló, lengyel királyt kívánták a trónra, a fenyegető török veszély miatt is. Erzsébet merész lépésre szánta el magát; egyik udvarhölgyével ellopatta a Visegrádon őrzött Szent Koronát, s ezzel 1440. május 15-én, Fehérvárott megkoronáztatta csecsemő fiát, Lászlót. Ezután azonban kénytelen volt elmenekülni Magyarországról, és magával vitte a Szent Koronát is, amit „letétbe” helyezett III. Frigyesnél. A Szent Koronát csak Mátyás királynak sikerült nehéz feltételek mellett visszaszereznie, és azzal, 1464-ben megkoronáztatnia magát. Még ez évben törvényt hozatott a korona őrzéséről. A Szent Korona visegrádi őrzésére két koronaőr – mindkettő a király bizalmasa – kapott megbízást.

Az utolsó székesfehérvári (1527) A tragikus mohácsi csatavesztés után a Szent Koronára is nehéz idők vártak. A közneemesi párt támogatásával 1526. november 11-én Székesfehérvárott a Szent Koronával királlyá koronázták Szapolyai Jánost, aki addig az egyik koronaőr volt. A trónt azonban Habsburg Ferdinánd – csapást mérve Szapolyai seregére – magának követelte. A Szent Koronát Perényi Péter koronaőrtől – Szapolyai János koronaőr társától – szerezte meg Ferdinánd. Az ő koronázása – 1527. november 23-án – volt az utolsó székesfehérvári koronázás.

Szulejmán visszaadja (1551) A Szent Korona hamarosan kikerült Visegrád várából, még Szulejmán szultán kezére is jutott, aki szerencsére átadta János királynak. A Fráter György közreműködésével megkötött gyulafehérvári egyezmény (1551. július 19.) után Ferdinánd kapta meg a Szent Koronát. A Szent Korona ezután Pozsonyba, majd Bécsbe került. Újabb koronázásra 1563. szeptember 8-án került sor: Ferdinánd király fiát, Miksát koronáztatta meg – első ízben – Pozsonyban. A Szent Koronát Bécsben őrizték, csak koronázni vitték Pozsonyba: például 1572. szeptember 25-én,

Ipoly Arnold rekonstrukciója első királyunk általa feltételezett koronájáról

amikor Rudolfot koronázták meg. 1608. november 19-én II. Mátyást is Pozsonyban koronázták. A nemzeti, rendi sérelmek orvoslására, Mátyás által tett ígérek hatására ez a koronázás igen fényes volt. A szertartáson szétszórt pénzérméket külön a koronázásra verették, és a bámmészködő, ünneplő nép számára 14 ökröt sütöttek és 106 icce bort mértek ki. Az országgyűlés a koronázást követő napon két koronaórt választott: Pállfy Istvánt és Révay Pétert. (Ez utóbbi 1613-ban könyvet írt a Szent Koronáról.) Később kimondták, hogy a Szent Koronát a pozsonyi várban kell őrizni.

Bethlennek nem kell (1620) A Szent Koronára azonban újból nehéz évek vártak: Bethlen Gábor és a Habsburgok háborúja során több helyen is őrizték, többfelé szállították. Bethlen Gábort 1620. augusztus 25-én a rendek királyává választották, de ő nem koronáztatta meg magát, bár birtokában volt a Szent Korona, amit később, az 1621-ben megkötött nikolsburgi béke pontjainak megfelelően visszaadott II. Ferdinándnak. Így aztán III. Ferdinánd koronázását 1625. december 8-án a Szent Koronával tartották – Sopronban. Ez volt történelmünk során az egyetlen soproni koronázás. 1647-ben IV. Ferdinándot újból Pozsonyban koronázták. A koronát azonban Győrben őrizték, mert féltették I. Rákóczi György csapataitól.

Megint Budán (1790) A Habsburg királyok ezt követően is ragaszkodtak a koronázáshoz. Nagy „botránynak” számított, hogy II. József, a „kalapos király”, nem koronáztatta meg magát. Sőt, 1784. április 5-én a Szent Koronát, hagyományos őrzési helyéről,

IV. Károly koronázási díszben

(A képek forrása: Bertényi Iván: A Magyar Korona története, Kossuth Könyvkiadó, 1978)

Pozsonyból Bécsbe szállíttatta és a császári kincstárba záratta. II. József, halála előtt, mikor úgy érezte, hogy modernizáló törekvései zátonyra futottak, egy sor rendeletét visszavonta, és intézkedett a Szent Korona visszaszállításáról is. A Szent Korona Bécsből Budára történő szállítása diadalmenet volt. A menet 1790. február 18-án indult el Bécsből és négy nap alatt ért Budára. Mindenhol öröm, tisztelet és vigasság fogadta a szent ereklyét. Aki csak tehetett, látni kívánta, hogy tisztelegessen előtte. A nagy érdeklődésre tekintettel Budán három napra „közszemlére” tették ki a Szent Koronát.

Orsovánál elásták (1849) A Szent Korona történetében külön fejezet az 1848–49-es forradalom és szabadságharc ideje. Ismeretes, hogy a forradalmakkal szembeni erélyesebb fellépés érdekében a bécsi udvar 1848. december 2-án lemondatta a tehetetlennek bizonyuló V. Ferdinándot és helyére Ferenc Józsefet állította. A magyar országgyűlés törvénytelennek mondta ki ezt az egyoldalú lépést, nem ismerte el Ferenc Józsefet királynak. A fegyveres harc során Windischgrätz herceg csapatai december 13-án Magyarország területére léptek és hamarosan Pest és Buda is veszélybe került. Kossuth Lajos ekkor elrendelte a Szent Korona Debrecenbe szállítását, ahová a kormány is költözött. A Szent Koronát Szolnokig vonattal vitték, onnan pedig szekérral Debrecenbe, ahol a városházán őrizték, majd júniusban, amikor az országgyűlés is visszaköltözött, újra Budára vitték. De nem sokáig pihenhetett a korona, mert már egy hónap múlva újból menekíteni kellett, Szegedre. A szabadságharc csillaga leáldozóban volt. Mi legyen a koronával? – kínozták a kérdés a szabadságharc vezetőit. Tanáctalank voltak, még a megsemmisítés gondolata is felmerült, végül Szemere Bertalan és három embere Orsova mellett egy fűzesbe elásták.

Közszemlére téve (1867) A Szent Koronát és a koronázási ékszereket csak 1853-ban találták meg, feltehetően besúgók közreműködésével. Az erősen megrongálódott ereklyéket Budára szállították, ahol a kivonult katonazenekar az osztrák himnusszal fogadta, de megszólaltak Buda és Pest harangjai is, a Szent Koronát köszöntve. Budáról Bécsbe vitték a koronát, ahol Ferenc József is megszemlélte, majd úgy rendelkezett, vigyék vissza Budára. Ferenc József koronázására csak a kiegyezés után, 1867. június 8-án került sor. A koronázási szertartást soha nem látott fény és pompa kísérte. A koronázás után a Szent Koronát a Mátyás-templomban három napig közszemlére állították ki, majd újból rejtve-félteve őrizték. Újabb közszemlére 1896-ban, a millenniumi ünnepségek alkalmával került sor. 1890-ben páncéltermet építettek a koronának, ahol 1944-ig őrizték.

Koronázás utoljára (1916) IV. Károly 1916. december 30-án tartott koronázási ünnepsége – a háborús időkre tekintettel – a budai vár területére korlátozódott. (Erre a koronázásra már félve is készült.) A két világháború között Magyarország államformája királyság maradt, de királya nem volt. Talán azért is, hogy a betöltetlenség miatt a királyság ne menjen feledésbe, reprezentatív törvényt fogadtak el a Szent Korona őrzéséről 1928-ban. Aprólékosan szabályozták, hogy a páncélterem 3 zárához és a koronázási ládá-

hoz csak a miniszterelnöknek és a koronaőröknek lehet 1-1 kulcsa, és csak együtt használhatták azokat, amiről jegyzőkönyvet kellett felvenniük. A páncéltérmet pedig állandó fegyveres őrség védte.

Pápai tekintet (1938) Az 1938. esztendőt, Szent István halálának 900 éves évfordulóját – Szent István emlékévként ünnepelték. A megemlékezés során 1938. augusztus 16-án, 17-én és 19-én közszemlére bocsátották a Szent Koronát. A három nap alatt 90 ezer érdeklődő láthatta a Szent Koronát, közöttük Pacelli bíboros, a későbbi XII. Pius pápa is.

Benzines hordóban (1945) A második világháború a Szent Korona számára újból végveszélyt hozott. A koronát a bombázások elől a budai vár egyik óvóhelyén helyezték el. Szálasi Ferenc és a nyilasok hatalomátvétele előtt a koronaőrök – Perényi Zsigmond báró és Radványky Albert báró – titokban kivitették a Szent Koronát az óvóhelyről, és Pajtás Ernő ezredesnek, a koronaőrség parancsnokának a közreműködésével elásatták azt a koronaőrség szenespingéjében. A hatalomra jutó Szálasinak azonban besúgó segítségével tudomására jutott ez az akció. Sikertült megszereznie a koronát és így, 1944 novemberében erre tette le nemzetvezetői esküjét. Két nappal később Veszprémbe vitette a Szent Koronát, ahol a Nemzeti Bank sziklabarlangjában helyezték el. Amikor kormányával Sopronba menekült, a Szent Koronát Kőszegen, egy óvóhelyen rejtették el. Innen 1945. január 12-én Velem községbe, majd március 18-án osztrák területre, a Mürzuschlag melletti vadászkastély óvóhelyére

vitték. Hamarosan azonban tovább szállították, Mariazellen keresztül teherautón a Salzburg melletti Atterseebe, majd a szomszédos Mattseebe vitték, és a még megmaradt koronaőrök tagjai – öten voltak – egy benzines hordóba téve, május 5-én elásták.

Fogságból szabadulva (1978) Az akció résztvevői hamarosan amerikai fogságba estek. Hosszas kihallgatás után Pajtás Ernő ezredes – aki először megpróbálta félrevezetni az amerikaiakat – bevallotta, hová rejtették a Szent Koronát. Az amerikaiak a Szent Koronát és a koronázási jelvényeket Augsburgba, majd Frankfurtba vitték. Eddig kísérhette az ereklyéket Pajtás Ernő, a koronaőrség parancsnoka. Ezután a Szent Koronát és a koronázási jelvényeket az Egyesült Államok letétként őrizte. Az őrzés helyét szigorú titokként kezelték. Az amerikai kormány – kemény belpolitikai vita után, amelyben a magyar emigráció egy részének tiltakozása is szerepelt – 1978. január 6-án, ünnepélyes keretek között, hangsúlyozottan a magyar népek – visszaadta a Szent Koronát és a koronázási jelvényeket is. Őrzésükről Budapesten, a Nemzeti Múzeumban gondoskodtak, ahol sok-sok millió magyar és külföldi látogató tekinthette meg.

Mi jön ezután... A magyar államalapítás ezeréves ünnepének alkalmából, 2000-ben az országgyűlés törvényt hozott a Szent Koronáról, és magát a Szent Koronát, ünnepélyes keretek között – szigorú biztonsági intézkedések mellett – átszállították az Országházba, ahol őrzéséről és megtekinthetőségéről jelenleg is gondoskodnak. ■

múlt-kor

történelmi
portál

www.mult-kor.hu

TUBA REKLÁMSTÚDIÓ